

Een archeologische begeleiding (AB) in Idaerd, gemeente Boarnsterhim (Fr.)

J.Y. Huis in 't Veld

ARC-Rapporten 2005-65

Groningen
8 juli 2005
ISSN 1574-6887

Afbeelding 1 De ligging van het onderzoeksgebied.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

In opdracht van Tauw bv heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een archeologische begeleiding (AB) uitgevoerd in Idaerd. Deze begeleiding vond plaats in het kader van grondwerkzaamheden ten behoeve van de aansluiting van buitengebieden op het hoofdriool. Hiervoor moest een sleuf worden gegraven in een deel van de terp(zool) van Idaerd (afb. 1). De begeleiding was noodzakelijk vanwege mogelijke archeologische sporen die zich hier in de bodem bevinden. De archeologische begeleiding vond plaats op 6 en 7 september 2004 en werd uitgevoerd door drs. J.Y. Huis in 't Veld. De rioleringswerkzaamheden werden uitgevoerd door Tauw bv met als uitvoerder Koop Tjuchum. Het grondwerk werd voor rekening genomen door de gebr. Algra.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Idaerd is een gedeeltelijk afgegraven terp die op sommige plekken nog ca. 0,5 m boven NAP ligt. Het dorp ligt in het zogenaamde holocene kustlandschap.¹ De sleuf voor de riolering is zuidoostelijk van het midden van de terp aangelegd (afb. 2). Op dit deel is de terp voor een deel afgegraven, maar gezien het hoogteverschil met omringende weilanden is de terpzool vermoedelijk nog wel intact.

¹Bron: Friese Archeologische Monumenten Kaart Extra, FAMKE.

30-06-2005

Abbeelding 2 Idaerd met daarop in blauw aangegeven de archeologisch begeleide sleuf. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/Archis II, 30 juni 2005.

Legenda

PLAATSNAAMEN	
	HUIZEN
ONDERZOEKSMELDINGEN	
TOP10 ((c)TDN)	
	bebouwd gebied
	doorgaande wegen
	bos
	bouwland
	weiland
	boomgaard/kwakerij
	heide
	zand
	begraafplaats
	water
	overig bodengebruik

ROB
ArchisII

1.3 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2004/246
Provincie	Friesland
Gemeente	Boarnsterhim
Plaats	Idaerd
Toponiem	Buorren
Kaartblad	11A
Coördinaten	183.550/570.300
Periode	Middeleeuws
Type object	Terp
Type bodem	Klei
Geomorfologie	Kwelder

1.4 Doel van het onderzoek

In het door drs. C.G. Koopstra (ARC bv) opgestelde Programma van Eisen (PvE) is de volgende doelstelling verwoord. Het doel van de archeologische begeleiding van de werkzaamheden in het kader van de aanleg van de riolering is het documenteren van het aanwezige bodemarchief. Daarnaast zou de archeologische begeleiding gegevens kunnen opleveren over het aanwezige bodemarchief op de rest van het terrein.

De volgende vragen moeten, indien mogelijk, worden beantwoord:

- 1 *Wat is de bodemopbouw?*
- 2 *Wat is de aard en de ouderdom van de aangetroffen archeologische sporen?*
- 3 *Wat is het belang van de sporen?*
- 4 *Is er een relatie te leggen tussen de mobilia en de grondsporen?*

Gezien de vaak weinig gunstige waarnemingsomstandigheden bij archeologische begeleidingen moet er rekening worden gehouden met het feit dat niet alle vragen beantwoord kunnen worden.

1.5 Werkwijze

Bij een archeologische begeleiding worden de graafwerkzaamheden archeologisch gevolgd. Dit heeft een aantal beperkingen ten opzichte van de waarnemingsmogelijkheden tot gevolg. Voorafgaand aan het eigenlijke graafwerk te Idaerd moest eerst een aantal bestaande kabels en leidingen worden opgezocht. Het ging hierbij om elektriciteitsleidingen, een gasleiding en een waterleiding. Nadat deze gelocaliseerd waren, werd begonnen met het aaleggen van de sleuf voor de riolering.

De sleuf liep vanaf de verharde weg, de Buorren, in noordoostelijke richting parallel aan een zijweg, in de richting van een aantal boerderijen (afb. 3). De lengte van de rioleringsleuf bedroeg ca. 50 m en de breedte was 0,5 m. De diepte van de sleuf bedroeg ca. 1,2 tot 1,5 m beneden het maaiveld.

Gedurende de graafwerkzaamheden is de profielopbouw gedocumenteerd en gefotografeerd. De stort is afgezocht op vondstmateriaal zoals aardewerk en botmateriaal. Het aangetroffen vondstmateriaal is geborgen en is door specialisten gedetermineerd.

Afbeelding 3 Situatie van het onderzoeksterrein, voorafgaand aan de werkzaamheden.
Foto: J.Y. Huis in 't Veld.

2 Resultaten

2.1 Archeologische context

De terp van Idaerd heeft volgens Archis II² een status van een terrein van hoge archeologische waarde (AMK nr. 11A 090, monumentnr. 10200; afb. 4). De terp is voor een groot deel vergraven. Alleen het deel waarop de kerk staat lijkt nog vrijwel ongeschonden te zijn. In 1981 zijn er in deze kerk waarnemingen gedaan door dr. H. Halbertsma (Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek te Amersfoort). De resultaten hiervan zijn echter niet gepubliceerd.

2.2 Bodemopbouw in de sleuf

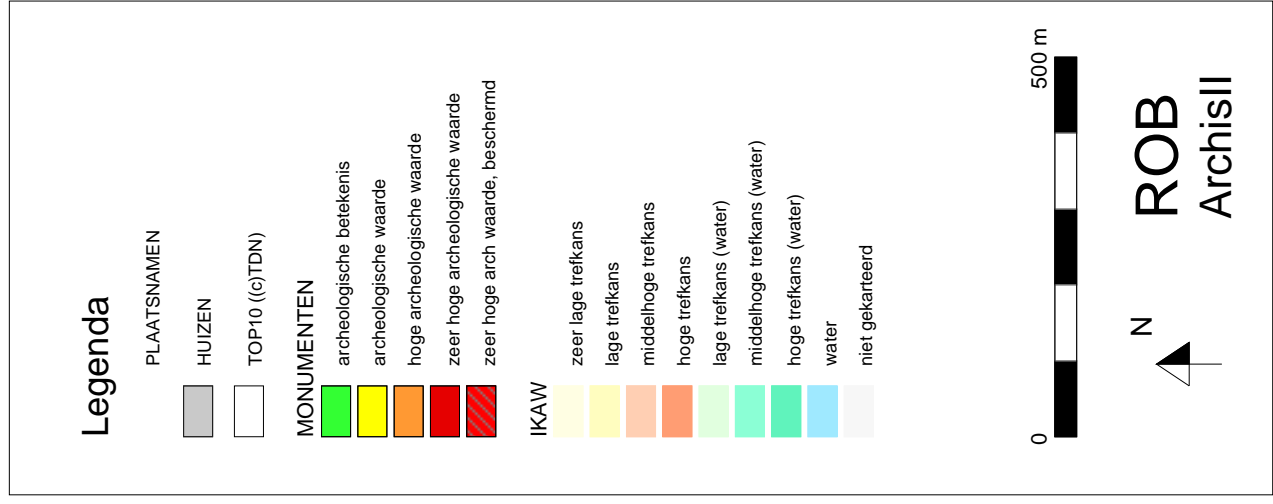
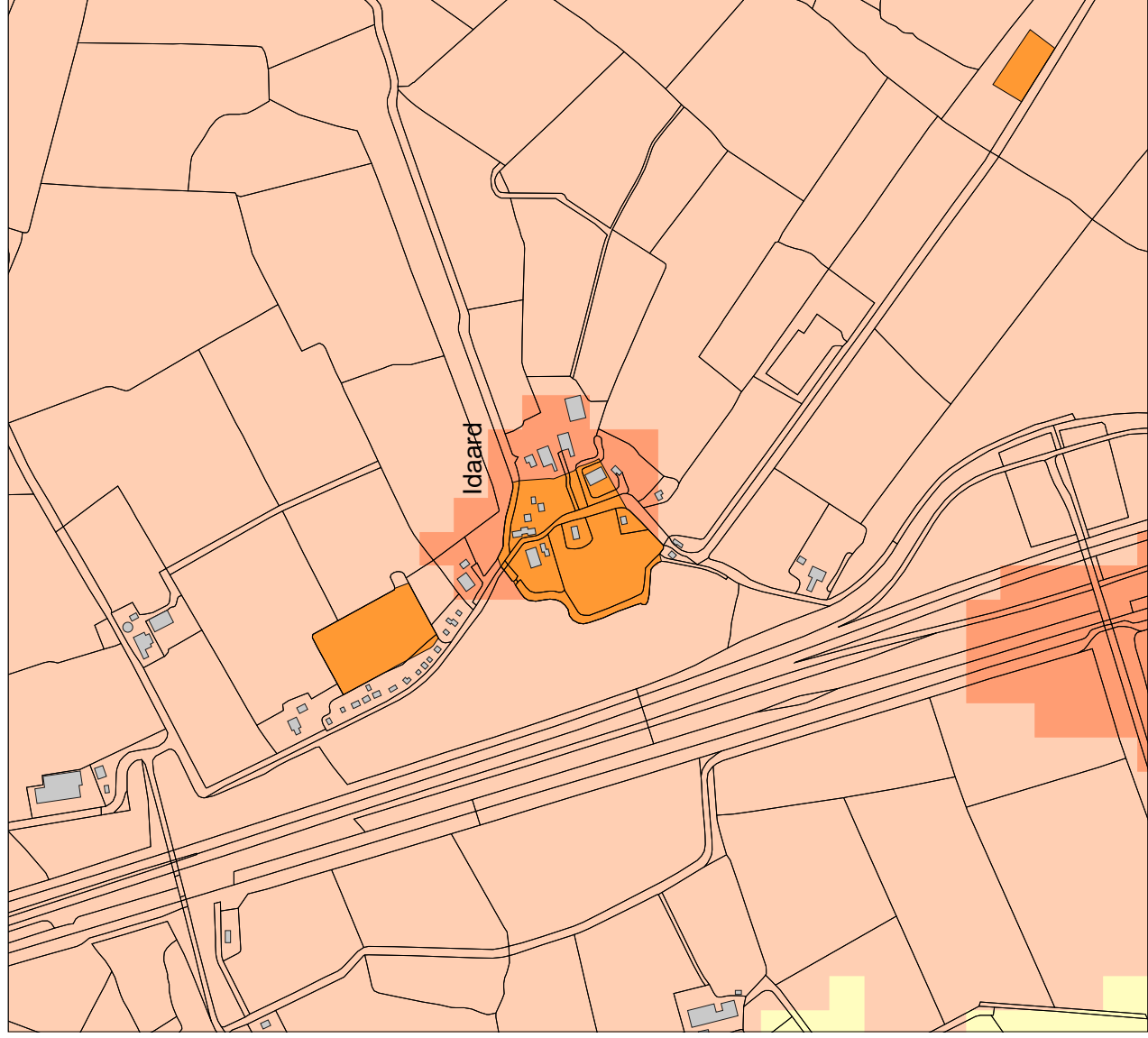
De bodemopbouw in de sleuf bestaat van onder naar boven uit de volgende lagen:

- 1,5–1 m beneden maaiveld, donkergrijze tot blauwe klei met humus en zandbandjes, kwelder;
- 1–0,5 m beneden maaiveld, lichtgrijze klei met fosfaatvlekken, botmateriaal en aardewerkscherven;
- 0,5–0 m beneden maaiveld, donkergrijze klei met veel puin en humus.

Op twee plekken is in het profiel een donkerbruine plantenrijke ‘plaggenlaag’ met zwarte humusplekken en kleibandjes waargenomen (afb. 5). Mogelijk betreft het een archeologisch spoor of artificiële ophogingslaag. Deze ‘plaggenlaag’ bevat geen vondstmateriaal.

²Archeologisch Informatie Systeem.

Afbeelding 4 Overzicht van de directe omgeving van Idaard met daarop aangegeven de archeologische monumenten.
Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/Archis II, 30 juni 2005.

Afbeelding 5 De bodemopbouw van de sleuf met de donkerbruine plaggenlaag. Foto: J.Y. Huis in 't Veld.

2.3 Vondsten

Het vondstmateriaal is vrijwel uitsluitend van de stort verzameld. Er kon echter aan de grondsoort wel afgeleid worden uit welke van de hierboven beschreven lagen de vondsten afkomstig waren. De meeste vondsten komen uit de lichtgrijze kleilaag.

Er zijn drie botfragmenten verzameld, waarvan twee fragmenten van pijpbeenderen van groot zoogdier, vermoedelijk rund, en één ulna van een rund. De kleur van dit bot en concretie op het oppervlak duidt erop dat deze ulna afkomstig is uit een mestlaag (determinatie dr. H. Buitenhuis). Er zijn tien fragmenten aardewerk geborgen. Dit betreft twee randen van kogelpot, die in de 12e eeuw dateren en zes kogelpot wandscherven, waaronder één met kooksporen en aankeksel aan de buitenzijde. Twee wandscherfjes van roodbakkend, loodgeglazuurd aardewerk kunnen niet meer specifiek worden gedateerd dan Nieuwe Tijd (determinatie mw. drs. A. Ufkes). Er is één pijpenkop van een kleipijp met een zeer grote ketel, die in het eind van de 18e eeuw geplaatst kan worden (determinatie drs. J. Schoneveld). Tot slot is er brokje natuurlijke vuursteen aangetroffen alsmede een brokje versinterd materiaal, mogelijk een smeltstukje afkomstig van een non-ferro pyrotechnisch productieproces.

3 Conclusies

Gezien de zeer beperkte afmetingen van de ontgraving en de niet ideale waarnemingsomstandigheden kunnen de in de inleiding gestelde onderzoeksvragen feitelijk niet goed worden beantwoord en zijn derhalve onvolledig.

1 *Wat is de bodemopbouw?*

De natuurlijke ondergrond bestaat uit donkergrijze tot blauwe klei met humus en zandbandjes, kenmerkend voor een kwelder. Hierop bevindt zich een terprestant van lichtgrijze klei met daarin fosfaatvlekken en archeologisch vondstmateriaal. De top wordt gevormd door een bouwvoor van donkergrijze kei met veel puin.

2 *Wat is de aard en de ouderdom van de aangetroffen archeologische sporen?*

Het lijkt erop dat de terpzool in dit deel van het terrein nog intact is. De lichtgrijze kleilaag met onder andere vondsten uit de 12e eeuw n. Chr. lijkt een ophogingslaag van de terp te vormen. De hieronder op een aantal plekken waargenomen plaggenlaag doet vermoeden dat er onder deze laag nog oudere sporen te verwachten zijn. Vanwege het ontbreken van vondstmateriaal kan de plaggenlaag niet worden gedateerd.

3 *Wat is het belang van de sporen?*

De sporen bevatten informatie betreffende de bewoningsgeschiedenis van de terpbewoners van Idaerd in de Middeleeuwen.

4 *Is er een relatie te leggen tussen de mobilia en de grondsporen?*

De vondsten zijn verzameld uit de stort en hebben daarom geen directe relatie met de grondsporen. De meeste vondsten komen waarschijnlijk uit de lichtgrijze, fosfaathoudende ophogingslaag. Het uiterlijk van een ulna van rund wijst op een herkomst uit een mestlaag.